Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 21 december 2021 *

”Begäran om förhandsavgörande – Obligatorisk ansvarsförsäkring för motorfordon – Andra direktivet 84/5/EEG – Artikel 1.2 – Direktiv 2005/14/EG – Direktiv 2009/103/EG – Artikel 9.1 – Skyldighet att höja de minimibelopp som täcks av obligatorisk försäkring – Övergångsperiod – Ny regel som ska tillämpas omedelbart på framtida verkningar av en situation som uppkommit när den äldre bestämmelsen gällde – Situation som fullbordats före ikraftträdandet av en materiell unionsrättslig regel – Nationell lagstiftning som utesluter försäkringsavtal som ingåtts före den 11 december 2009 från skyldigheten att höja de minimibelopp som täcks av obligatorisk försäkring”

I mål C-428/20,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa, Polen) genom beslut av den 28 augusti 2020, som inkom till domstolen den 11 september 2020, i målet

A.K.

mot

Skarb Państwa

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av ordföranden på första avdelningen A. Arabadjiev (referent), tillika tillförordnad ordförande på andra avdelningen, samt domarna I. Ziemele, T. von Danwitz, P.G. Xuereb och A. Kumin,

generaladvokat: J. Richard de la Tour,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– A.K., genom I. Kwiecień, adwokat,

* Rättegångsspråk: polska.

– Skarb Państwa, genom J. Zasada och L. Jurek,

– Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,

– Tysklands regering, genom J. Möller, M. Hellmann och E. Lankenau, samtliga i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom H. Tserepa-Lacombe, B. Sasinowska och S.L. Kalėda, samtliga i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande rör tolkningen av artikel 1.2 i rådets andra direktiv 84/5/EEG av den 30 december 1983 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om ansvarsförsäkring för motorfordon (EGT L 8, 1984, s. 17; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 90), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/14/EG av den 11 maj 2005 (EUT L 149, 2005, s. 14) (nedan kallat andra direktivet 84/5).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan A.K. och Skarb Państwa (statskassan, Polen) och rör en begäran om skadestånd avseende en påstådd skada orsakad av att direktiv 2005/14 införlivats på ett felaktigt sätt med polsk rätt.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Andra direktivet 84/5

3 I artikel 1.1 och 1.2 i andra direktivet 84/5 föreskrevs följande:

”1. Den försäkring som avses i artikel 3.1 i [rådets] direktiv 72/166/EEG [av den 24 april 1972 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om ansvarsförsäkring för motorfordon och kontroll av att försäkringsplikten fullgörs beträffande sådan ansvarighet (EGT L 103, 1972, s. 1; svensk specialutgåva, område 6, volym 1, s. 111)] skall obligatoriskt omfatta både sakskador och personskador.

2. Varje medlemsstat skall, utan att det påverkar dess rätt att fastställa högre garantibelopp, kräva att den obligatoriska försäkringen ger ersättning med minst följande:

a) Vid personskador: ett minimibelopp på 1 000 000 EUR för varje skadelidande eller 5 000 000 EUR per skadehändelse oavsett antalet skadelidande.

b) Vid sakskador: 1 000 000 EUR för varje skadehändelse oavsett antalet skadelidande.

Medlemsstaterna får vid behov införa en övergångsperiod på högst fem år efter genomförandedagen för [direktiv 2005/14] för att anpassa minimibeloppen för försäkringstäckningen till de belopp som anges i denna punkt.

De medlemsstater som inför en sådan övergångsperiod ska informera kommissionen om detta och ange övergångsperiodens längd.

Senast 30 månader efter genomförandedagen för direktiv 2005/14… skall medlemsstaterna höja garantierna till åtminstone hälften av den nivå som föreskrivs i denna punkt.”

Direktiv 2005/14

4 I skälen 1 och 10 i direktiv 2005/14 angavs följande:

”(1) Ansvarsförsäkring för motorfordon (motorfordonsförsäkring) har stor betydelse för EU-medborgarna, både som försäkringstagare och som skadelidande. Även för försäkringsföretagen är sådan försäkring av stort intresse, eftersom den står för en stor del av skadeförsäkringsrörelsen inom gemenskapen. Motorfordonsförsäkringen påverkar också den fria rörligheten för personer och fordon. Det bör därför vara ett viktigt mål för gemenskapens åtgärder på området för finansiella tjänster att den inre marknaden för motorfordonsförsäkring förstärks och befästs.

…

(10) Medlemsstaternas skyldighet att se till att försäkringen omfattar åtminstone vissa minimibelopp utgör ett viktigt inslag för att säkerställa skydd av skadelidande. De minimibelopp som föreskrivs i direktiv 84/5/EEG bör inte bara uppdateras för att ta hänsyn till inflationen utan även de reala beloppen bör ökas för att förbättra skyddet av de skadelidande. Minimibeloppet för täckning av personskador bör beräknas så att full och rättvis ersättning utgår till skadelidande med mycket svåra skador, under beaktande av att olyckor med flera skadelidande är ovanliga och att antalet olyckor där flera skadelidande fått mycket svåra skador vid ett och samma tillbud är lågt. Ett minimibelopp på 1 000 000 EUR för varje skadelidande eller 5 000 000 EUR för varje skadehändelse, oavsett antalet skadelidande, är skäligt och lämpligt. För att underlätta införandet av dessa minimibelopp bör en övergångsperiod på fem år från genomförandedagen för detta direktiv fastställas. Medlemsstaterna bör öka beloppen till åtminstone hälften av nivåerna senast 30 månader efter genomförandedagen.”

5 I artikel 6, med rubriken ”Genomförande”, i direktiv 2005/14 föreskrevs följande i punkt 1:

”Medlemsstaterna skall sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 11 juni 2007. De skall genast underrätta kommissionen om detta.

…”

Direktiv 2009/103

6 Genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/103/EG av den 16 september 2009 om ansvarsförsäkring för motorfordon och kontroll av att försäkringsplikten fullgörs beträffande sådan ansvarighet (EUT L 263, 2009, s. 11) kodifierades de tidigare direktiven om ansvarsförsäkring för motorfordon (nedan kallad motorfordonsförsäkring), däribland det andra direktivet 84/5, och dessa upphävdes följaktligen med effekt från den 27 oktober 2009. Enligt den jämförelsetabell som finns i bilaga II till direktiv 2009/103 motsvaras artikel 1.1 och 1.2 i direktiv 84/5 av artikel 3 fjärde stycket respektive artikel 9.1 i direktiv 2009/103.

Polsk rätt

7 Artikel 5 i Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych oraz ustawy o działalności ubezpieczeniowej (lag av den 24 maj 2007 om ändring av lagen om obligatorisk försäkring, försäkringsbranschens garantifond och polska byrån för trafikförsäkringsgivare, Dz. U. nr 102, position 691) (nedan kallad lagen av den 24 maj 2007) har följande lydelse:

”Vad gäller avtal om [motorfordonsförsäkring] och avtal om ansvarsförsäkring för jordbrukare ska minimibeloppen för försäkringstäckningen uppgå till motsvarande värde i polska zloty av följande belopp:

1) För avtal som ingåtts under perioden fram till och med den 10 december 2009:
   a) vid personskador 1 500 000 euro för varje försäkringsfall, oavsett antalet skadelidande,
   b) vid sakskador: 300 000 euro för varje försäkringsfall, oavsett antalet skadelidande,

   – som ska fastställas med tillämpning av den genomsnittliga kurs som angetts av Polens centralbank som gäller vid tidpunkten för skadehändelsen.

2) För avtal som ingåtts under perioden från och med den 11 december 2009 till och med den 10 juni 2012:
   a) vid personskador 2 500 000 euro för varje försäkringsfall, oavsett antalet skadelidande,
   b) vid sakskador: 500 000 euro för varje försäkringsfall, oavsett antalet skadelidande,

   – som ska fastställas med tillämpning av den genomsnittliga kurs som angetts av Polens centralbank som gäller vid tidpunkten för skadehändelsen.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

8 Den 12 oktober 2010 inträffade en trafikolycka i Polen. Till följd av olyckan avled sexton personer, däribland G.M. och den förare som var ansvarig för olyckan. Föraren som var ansvarig för olyckan hade tecknat en motorfordonsförsäkring enligt ett avtal som ingåtts för perioden från den 8 december 2009 till den 7 december 2010.

9 Till följd av G.M.:s dödsfall, lämnade G.M.:s dotter, A.K., den 2 mars 2011 in en ansökan om ersättning till det den ansvariga förarens försäkringsbolag och begärde skadestånd för den ekonomiska och ideella skada hon ansåg sig ha lidit på grund av sin mors död. I samband med skaderegleringsförfarandet erhöll A.K. ett slutgiltigt belopp om 47 000 polska zloty (PLN) (cirka

10 175 euro) från nämnda försäkringsbolag som ersättning för ideell skada och 5 000 PLN (cirka 1 000 euro), som skadestånd för den betydande försämringen av hennes livssituation. Försäkringsbolaget underrättade A.K. om att det maximala belopp som täcktes av den motorfordonsförsäkring som den ansvariga föraren hade tecknat hade uppnåtts.

10 A.K. väckte talan mot statskassan vid Sąd Okręgowy w Warszawie (Regiondomstolen i Warszawa, Polen) och yrkade skadestånd med ett belopp om 78 000 PLN (cirka 17 000 euro), jämte dröjsmålsränta, för den skada som orsakats till följd av att direktiv 2005/14 inte hade införlivats fullständigt med polsk rätt.

11 A.K. gjorde gällande att om direktivet hade införlivats korrekt med polsk rätt borde försäkringsbolaget ha höjt det minimibelopp för försäkringstäckning som föreskrevs i det aktuella avtalet om motorfordonsförsäkring och skulle följaktligen ha utbetalat ytterligare 78 000 PLN i ersättning för den skada som hon lidit till följd av G.M.:s död. A.K. ansåg att Republiken Polens bristfälliga införlivande medförde att hon förlorade möjligheten att erhålla detta belopp, vilket innebär att hon lidit en ekonomisk skada uppgående till samma belopp, vilket statskassan är skyldig att utbetala till henne.

12 Enligt A.K. var Republiken Polen skyldig att införliva direktiv 2005/14 på så sätt att minimibeloppet för försäkringstäckningen i samtliga avtal om motorfordonsförsäkring från och med den 11 december 2009 vid personskador uppgick till minst 2 500 000 euro för personskador för varje försäkringsfall. I lagen av den 24 maj 2007 varierade den nationella lagstiftaren emellertid omfattningen av skyddet för skadelidande vid trafikolyckor som inträffade mellan den 11 december 2009 och december 2010 utifrån det datum då försäkringsavtalet ingicks. Under denna period fanns nämligen avtal som ingåtts såväl före som efter den 11 december 2009, varvid det i de sistnämnda avtalen föreskrevs ett minimibelopp för försäkringstäckningen på 2 500 000 euro, medan minimibeloppet för de förstnämnda kontrakten endast uppgick till 1 500 000 euro.

13 Statskassan gjorde gällande att direktiv 2005/14 hade införlivats på ett korrekt sätt med polsk rätt och att denna skillnad i behandling var en naturlig följd av principen om förbud mot retroaktiv lagstiftning. Statskassan påpekade även att Europeiska kommissionen hade inlett ett fördragsbrottsförfarande mot Republiken Polen avseende införlivandet av direktiv 2005/14, men att kommissionen den 28 april 2016 hade beslutat att avsluta detta förfarande. Därigenom ansåg kommissionen att unionsrätten inte hade åsidosatts.

14 Genom dom av den 20 mars 2019 ogillade Sąd Okręgowy (Regiondomstolen) A.K.:s talan med motiveringen att den nationella lagstiftaren hade införlivat andra direktivet 84/5 på ett korrekt sätt, med tillämpning av de övergångsperioder som medgavs i direktivet för att gradvis höja minimibeloppen för försäkringstäckningen, så att de i ett första steg höjdes till hälften av de belopp som avses i artikel 1.2 i direktivet, och därefter, i ett andra steg, till hela dessa belopp. Nämnda domstol fann dessutom att medlemsstaternas skyldighet att höja minimibeloppen för försäkringstäckningen enligt direktiv 2005/14 endast gällde avtal som ingåtts efter det att dessa övergångsperioder hade löpt ut och att unionsrätten inte krävde att minimibeloppet för försäkringstäckningen i de avtal om motorfordonsförsäkring som ingåtts innan dessa övergångsperioder löpte ut skulle höjas, inte ens med avseende på de avtal vars förfallodag inföll efter det att övergångsperioderna hade löpt ut. Till stöd för detta ställningstagande hänvisades till rättssäkerhetsprincipen, principen om förbud mot retroaktiv lagstiftning och principen om avtalsfrihet.

15 A.K. överklagade denna dom till den hänskjutande domstolen, Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa, Polen) och gjorde bland annat gällande att Sąd Okręgowy (Regiondomstolen) hade gjort en felaktig bedömning när den fann att Republiken Polen hade införlivat direktiv 2005/14 med polsk rätt på ett korrekt sätt.

16 Enligt den hänskjutande domstolen framgår det av domen av den 24 oktober 2013, Haasová (C-22/12, EU:C:2013:692), att motorfordonsförsäkringen ska täcka ersättning för ideell skada som lidits av närstående till personer som har omkommit vid en trafikolycka, i den mån sådan ersättning ska utgå till följd av den försäkrades civilrättsliga ansvar enligt tillämplig nationell rätt. I polsk rätt föreskrivs en sådan ersättning och den ingår i motorfordonsförsäkringen.

17 Den hänskjutande domstolen anser att den omständigheten att försäkringsbolaget inte fullt ut ersatte A.K. för hennes skada på grund av att det avtalsenliga taket för den garanterade försäkringstäckningen hade uppnåtts, har orsakat henne en skada som motsvarar skillnaden mellan det utbetalade beloppet och det belopp hon i princip skulle ha kunnat göra anspråk på om detta tak hade höjts med hänsyn till minimibeloppen för försäkringstäckningen som genom direktiv 2005/14 infördes i andra direktivet 84/5. Enligt polsk rätt är statskassan därmed skyldig att ersätta denna skada om det visar sig att Republiken Polen har införlivat direktiv 2005/14 på ett felaktigt sätt i sin rättsordning.

18 Det framgår av skäl 10 i sistnämnda direktiv att direktivet syftar till att säkerställa skydd för skadelidande vid trafikolyckor. Direktivet innehåller inte någon bestämmelse som begränsar skyldigheten att höja minimibeloppet för försäkringstäckningen till att endast omfatta försäkringsavtal som ingåtts från och med den 11 december 2009, genom att från och med detta datum utesluta en anpassning i samma riktning av avtal om motorfordonsförsäkring som ingåtts före denna tidpunkt men som fortfarande var i kraft efter nämnda datum.

19 Den hänskjutande domstolen anser att denna skillnad i behandling, beroende på vid vilken tidpunkt försäkringsavtalet ingicks, mellan dessa två kategorier av personer som under samma period har lidit skada till följd av en trafikolycka, inte är motiverad.

20 Principen om förbud mot retroaktiv lagstiftning utgör nämligen inte något hinder för att de avtalsförhållanden som var i kraft den 11 december 2009 ändras från och med detta datum. Iakttagandet av rättssäkerhetsprincipen har dessutom säkerställts genom den långa tid medlemsstaterna gavs för att införliva direktiv 2005/14 och genom möjligheten för medlemsstaterna att fastställa övergångsperioder. Försäkringsgivarna hade således möjlighet att anpassa nivån på försäkringspremien till de nya minimibeloppen för försäkringstäckningen.

21 Enligt den hänskjutande domstolen är det första villkoret för att Republiken Polen ska ådra sig skadeståndsansvar som anges i domen av den 19 november 1991, Francovich m.fl. (C-6/90 och C-9/90, EU:C:1991:428), uppfyllt om det skulle visa sig att denna medlemsstat har införlivat direktiv 2005/14 på ett ofullständigt och därmed felaktigt sätt. Det ankommer då på den hänskjutande domstolen att, i ett andra steg, pröva om och i förekommande fall motsvarande vilket belopp A.K. har lidit en skada som har ett orsakssamband med åsidosättandet av den skyldighet som åligger Republiken Polen.

22 Det är mot denna bakgrund som Sąd Apelacyjny w Warszawie (Appellationsdomstolen i Warszawa) har beslutat att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Var en medlemsstat som infört en övergångsperiod för att anpassa minimibeloppen för försäkringstäckningen i enlighet med artikel 2 i direktiv 2005/14 skyldig att föreskriva att skyldigheten att höja garantibeloppen till åtminstone hälften av den nivå som föreskrivs i artikel 1.2 i andra direktivet 84/5 senast 30 månader efter utgången av fristen för införlivande av direktivet gällde

– för alla avtal om motorfordonsförsäkring som gäller efter utgången av ovannämnda period på 30 månader, inklusive sådana avtal som ingåtts före den 11 december 2009, men som fortsatte att gälla efter detta datum, för försäkringsfall som inträffade efter den 11 december 2009,

– eller endast för nya avtal om motorfordonsförsäkring som ingåtts efter den 11 december 2009?”

Prövning av tolkningsfrågan

23 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 1.2 i andra direktivet 84/5 ska tolkas så, att de medlemsstater som har utnyttjat möjligheten enligt denna bestämmelse att föreskriva en övergångsperiod var skyldiga att kräva att de minimibelopp för försäkringstäckningen som föreskrevs i de avtal om motorfordonsförsäkring som ingåtts före detta datum, men som fortfarande gällde vid nämnda tidpunkt, från och med den 11 december 2009 var förenliga med regeln i fjärde stycket i nämnda artikel 1.2.

24 Enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer det på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. EU-domstolen har nämligen till uppgift att tolka alla bestämmelser i unionsrätten som de nationella domstolarna behöver för att avgöra de mål som är anhängiga vid dem, även om dessa bestämmelser inte anges uttryckligen i de frågor som dessa domstolar har ställt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 december 2019, Instituto Nacional de la Seguridad Social (Pensionstillägg för mödrar), C-450/18, EU:C:2019:1075, punkt 25).

25 Det framgår av artikel 1.2 andra stycket i andra direktivet 84/5 att medlemsstaterna kunde införa en övergångsperiod på högst fem år räknat från dagen för genomförandet av direktiv 2005/14 i sin interna rättsordning, det vill säga, såsom framgår av artikel 6.1 i sistnämnda direktiv, den 11 juni 2007, för att anpassa minimibeloppen för försäkringstäckningen till de belopp som föreskrivs i artikel 1.2 första stycket i andra direktivet 84/5.

26 Enligt artikel 1.2 fjärde stycket i direktivet skulle medlemsstaterna emellertid höja dessa minimibelopp till åtminstone hälften av den nivå som föreskrivs i artikel 1.2 första stycket i direktivet senast 30 månader efter detta datum, det vill säga senast den 11 december 2009.

27 Genom direktiv 2009/103 kodifierades och upphävdes emellertid andra direktivet 84/5 med verkan från och med den 27 oktober 2009, det vill säga före den 11 december 2009, och artikel 9.1 i direktiv 2009/103 motsvarar, såsom framgår av jämförelsetabellen i bilaga II till direktivet, artikel 1.2 i andra direktivet 84/5.

28 Under dessa omständigheter ska EU-domstolen tillhandahålla den hänskjutande domstolen en tolkning av såväl artikel 1.2 i andra direktivet 84/5 som av artikel 9.1 i direktiv 2009/103.

29 Det framgår av de uppgifter som den hänskjutande domstolen har lämnat att Republiken Polen har använt sig av möjligheten att fastställa en övergångsperiod enligt artikel 1.2 andra stycket i andra direktivet 84/5 och artikel 9.1 andra stycket i direktiv 2009/103. I detta sammanhang föreskrivs i lagen av den 24 maj 2007 att skyldigheten att genomföra den höjning som avses i punkt 26 ovan avser avtal om motorfordonsförsäkring som ingåtts mellan den 11 december 2009 och den 10 juni 2012, och således med undantag av de avtal som ingåtts före den 11 december 2009 och som fortfarande gällde efter detta datum.

30 Det ska i detta hänseende påpekas att det varken i artikel 1.2 i andra direktivet 84/5 eller i artikel 9.1 i direktiv 2009/103 uttryckligen anges huruvida den skyldighet som anges i punkt 26 ovan avser framtida verkningar av avtal som ingåtts före den 11 december 2009 och som fortfarande gällde vid detta datum.

31 EU-domstolen erinrar under dessa omständigheter om att en ny rättsregel i princip ska tillämpas från och med ikraftträdandet av den rättsakt i vilken den ingår. Även om bestämmelsen inte är tillämplig på rättsliga situationer som har uppkommit och slutligt fullbordats under den äldre lagens giltighetstid, är den tillämplig på framtida verkningar av en situation som uppkommit under den äldre bestämmelsens giltighetstid liksom på nya rättsliga situationer. Med förbehåll för principen om att rättsakter inte har retroaktiv verkan, förhåller det sig annorlunda endast när den nya bestämmelsen åtföljs av specialbestämmelser som reglerar dess tillämpning i tiden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 november 2013, Gemeinde Altrip m.fl., C-72/12, EU:C:2013:712, punkt 22 och där angiven rättspraxis, dom av den 17 oktober 2018, Klohn, C-167/17, EU:C:2018:833, punkterna 38 och 39, och dom av den 15 januari 2019, E.B., C-258/17, EU:C:2019:17, punkt 50).

32 Bestämmelser som antas i syfte att införliva ett direktiv måste sålunda vara tillämpliga på framtida verkningar av situationer som uppkommit under de äldre bestämmelsernas giltighetstid, och detta från och med tidpunkten då införlivandefristen löper ut, såvida inte annat föreskrivs i det aktuella direktivet (dom av den 17 oktober 2018, Klohn, C-167/17, EU:C:2018:833, punkt 40).

33 Vidare ska materiella unionsbestämmelser, för att säkerställa att principerna om rättssäkerhet och skydd för berättigade förväntningar iakttas, tolkas så, att de avser situationer som har fullbordats innan bestämmelserna har trätt i kraft endast såvida det av bestämmelsernas lydelse, syfte eller systematik klart framgår att de ska tillerkännas sådan verkan (dom av den 6 oktober 2015, kommissionen/Andersen, C-303/13 P, EU:C:2015:647, punkt 50 och där angiven rättspraxis).

34 Det följer av den praxis från EU-domstolen som det erinrats om i punkterna 31–33 ovan att det, för att avgöra huruvida en ny unionsbestämmelse är tillämplig i tiden på en situation som uppkommit under giltighetstiden för den äldre bestämmelse som den har ersatt, ska avgöras huruvida denna situation har uttömt sin verkan innan den nya bestämmelsen trädde i kraft, i vilket fall den ska kvalificeras som en situation som fullbordats före ikraftträdandet, eller om denna situation fortsätter att ha verkningar efter ikraftträdandet.

35 Det ska således fastställas huruvida den situation i vilken ett avtal om motorfordonsförsäkring ingicks före den 11 december 2009, men fortfarande gällde vid detta datum, utgör en situation som fullbordats före nämnda datum, på vilken den skyldighet som nämns i punkt 26 ovan således endast kan tillämpas retroaktivt under förutsättning dels att det i andra direktivet 84/5 och i

direktiv 2009/103 tydligt föreskrivs att så ska vara fallet, dels att rättssäkerhetsprincipen och principen om skydd för berättigade förväntningar faktiskt iakttas (se, analogt, dom av den 9 mars 2006, Beemsterboer Coldstore Services, C-293/04, EU:C:2006:162, punkt 24), eller om det tvärtom rör sig om en situation som uppkommit före detta datum, men vars framtida verkningar regleras av artikel 1.2 fjärde stycket i andra direktivet 84/5 och i artikel 9.1 fjärde stycket i direktiv 2009/103 från och med den 11 december 2009, i enlighet med principen att nya bestämmelser ska tillämpas omedelbart på pågående situationer.

36 Domstolen har i detta hänseende redan slagit fast att rättsverkningarna av att ett avtal om visstidsanställning har slutits inte upphör den dag då avtalet skrivs under, utan att avtalet i fråga tvärtom kommer att ha rättsverkningar under hela avtalstiden och att tillämpningen av en ny bestämmelse, från och med dess ikraftträdande, på ett anställningsavtal som slutits före detta ikraftträdande således inte kan anses påverka en situation som fullbordats före ikraftträdandet i fråga (se, för ett liknande resonemang, dom av den 29 januari 2002, Pokrzeptowicz-Meyer, C-162/00, EU:C:2002:57, punkt 52).

37 Detsamma gäller i än högre grad de situationer där ett avtal om motorfordonsförsäkring ingicks före den 11 december 2009 och fortfarande gällde vid detta datum.

38 Försäkringsavtal är nämligen framför allt slumpmässiga avtal, vilka kännetecknas av att den ena partens prestation beror på en osäker händelse som kan uppstå eller inte under avtalets löptid, och deras rättsverkningar består således fram till utgången av denna period. De rättsförhållanden som skapats genom sådana avtal är således inte uttömda vid tidpunkten för deras ingående. Denna tidpunkt markerar endast när fullgörandet av avtalet påbörjas, vilket, när det gäller försäkringstagarens prestation, ofta delas upp i tiden och, vad gäller försäkringsgivarens prestation, inte heller är omedelbar, eftersom den består i att ersätta personer som lidit skada om en skada som täcks av försäkringen inträffar under avtalstiden.

39 Artikel 1.2 fjärde stycket i andra direktivet 84/5 och artikel 9.1 fjärde stycket i direktiv 2009/103 syftar till att reglera framtida verkningar av avtal som ingåtts före den 11 december 2009 och som fortfarande gällde vid den tidpunkten.

40 När dessa bestämmelser ålägger medlemsstaterna att höja motorfordonsförsäkringens minimibelopp för försäkringstäckningen utesluter de nämligen inte sådana belopp för försäkringstäckningen som föreskrivs i dessa avtal från denna höjning. Tidpunkten för ingåendet av försäkringsavtalet är således inte avgörande i detta avseende. Det framgår således inte av dessa bestämmelsers lydelse att unionslagstiftaren haft för avsikt att avvika från principen att nya bestämmelser ska tillämpas omedelbart på pågående situationer.

41 Såsom A.K. och den tyska regeringen har understrukit i sina skriftliga yttranden kräver ändamålet att skydda de skadelidande vid trafikolyckor – vilket eftersträvas med unionslagstiftningen om motorfordonsförsäkring, som bland annat syftar till att säkerställa att skadelidande vid olyckor som orsakas av motorfordon behandlas på ett likvärdigt sätt, oavsett på vilken plats i unionen som olyckan inträffat och som unionslagstiftaren alltid har eftersträvat och förstärkt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 november 2017, Rodrigues de Andrade, C-514/16, EU:C:2017:908, punkterna 32 och 33) – och den allmänna principen om likabehandling, att skadelidande vid olyckor som inträffat efter den 11 december 2009 inte ska erhålla en begränsad ersättning enbart av det skälet att försäkringsavtalet ingicks före detta datum. Såsom framgår av skäl 10 i direktiv 2005/14 utgör nämligen medlemsstaternas skyldighet att se till att försäkringen omfattar åtminstone vissa minimibelopp ett viktigt inslag för att säkerställa skydd av skadelidande.

42 I motsats till vad statskassan och den polska regeringen har hävdat i sina skriftliga yttranden utgör rättssäkerhetsprincipen och principen om skydd för berättigade förväntningar inte hinder för en sådan tolkning.

43 Det ska observeras att den första av dessa principer bland annat kräver att rättsreglerna ska vara klara, precisa och ha förutsebara rättsverkningar, särskilt sådana som kan få negativa konsekvenser för enskilda och företag (dom av den 30 april 2019, Italien/rådet (Fiskekvoter för svärdfisk i Medelhavet), C-611/17, EU:C:2019:332, punkt 111 och där angiven rättspraxis).

44 Som en naturlig följd av rättssäkerhetsprincipen tillkommer rätten att göra anspråk på skydd för berättigade förväntningar varje person som befinner sig i en situation där unionsadministrationen har väckt grundade förhoppningar (dom av den 30 april 2019, Italien/rådet (Fiskekvoter för svärdfisk i Medelhavet), C-611/17, EU:C:2019:332, punkt 112 och där angiven rättspraxis).

45 I förevarande fall kan det för det första inte hävdas att artikel 1.2 i andra direktivet 84/5 och artikel 9.1 i direktiv 2009/103 saknade klarhet, precision eller förutsebarhet vad gäller deras verkningar. Domstolen erinrar för det andra om att tillämpningsområdet för principen om skydd för berättigade förväntningar inte får utsträckas så långt att den allmänt hindrar att en ny bestämmelse tillämpas på framtida verkningar av situationer som har uppkommit under en äldre bestämmelses giltighetstid (dom av den 29 januari 2002, Pokrzeptowicz-Meyer, C-162/00, EU:C:2002:57, punkt 55 och där angiven rättspraxis).

46 Såsom den hänskjutande domstolen har påpekat, och som även den tyska regeringen har angett i sitt skriftliga yttrande, utgör för övrigt principen om förbud mot retroaktiv lagstiftning inte hinder för att tillämpa nya minimibelopp för försäkringstäckningen på försäkringsavtal som ingåtts före den 11 december 2009 och som fortfarande gällde vid denna tidpunkt, eftersom dessa belopp och eventuella nya premier som motsvarar dem, i enlighet med principen om omedelbar tillämpning, endast är tillämpliga med avseende på perioden från och med den 11 december 2009.

47 Mot bakgrund av dessa överväganden ska den fråga som ställts besvaras på följande sätt. Artikel 1.2 i andra direktivet 84/5 och artikel 9.1 i direktiv 2009/103 ska tolkas så, att de medlemsstater som har utnyttjat den möjlighet som föreskrivs i dessa bestämmelser att införa en övergångsperiod var skyldiga att kräva att de minimibelopp för försäkringstäckningen som föreskrivs i de avtal om motorfordonsförsäkring som ingåtts före detta datum, men som fortfarande gällde vid nämnda tidpunkt, från och med den 11 december 2009 ska vara förenliga med den regel som har fastställts i fjärde stycket i nämnda bestämmelser.

Rättegångskostnader

48 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

Artikel 1.2 i rådets andra direktiv 84/5/EEG av den 30 december 1983 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om ansvarsförsäkring för motorfordon, i dess lydelse enligt

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/14/EG av den 11 maj 2005, och artikel 9.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/103/EG av den 16 september 2009 om ansvarsförsäkring för motorfordon och kontroll av att försäkringsplikten fullgörs beträffande sådan ansvarighet ska tolkas så, att de medlemsstater som har utnyttjat den möjlighet som föreskrivs i dessa bestämmelser att införa en övergångsperiod var skyldiga att kräva att de minimibelopp för försäkringstäckningen som föreskrivs i de avtal om motorfordonsförsäkring som ingåtts före detta datum, men som fortfarande gällde vid nämnda tidpunkt, från och med den 11 december 2009 ska vara förenliga med den regel som har fastställts i fjärde stycket i nämnda bestämmelser.

Underskrifter